

Legionellapreventie in watersystemen: regels en toezicht

Na de uitbraak van legionella in 1999 in Bovenkarspel is er veel gebeurd op het gebied van regels over en toezicht inzake watersystemen. Omdat legionella uiteenlopende besmettingsbronnen kent, gelden er voor de bestrijding van deze bacterie diverse wetten en zijn verschillende instanties erbij betrokken.

Dit informatieblad beschrijft welke regelgeving precies geldt voor welk soort waterinstallatie, en wie er toezicht houdt op de naleving van die regels. Belangrijk om te weten, voor alle eigenaren/beheerders van watervoerende systemen: van leidingwaterinstallaties tot zwembaden, van fontein tot zeer diverse waterinstallaties op allerlei locaties, zoals bedrijven, ziekenhuizen, gevangenissen, boorplatforms, jachthavens, schepen, hotels en kampeertreinen.

Welke wet en toezichthouder?

Aan welke regels moet een eigenaar of beheerder van een bepaalde waterinstallatie nu precies voldoen? En met welke toezichthouder krijgt hij of zij te maken? Dat wordt duidelijk uit het schema op de volgende pagina. Zoek allereerst de locatie op en volg van daaruit de pijl naar de installatie waarom het gaat. Blijf

In dit informatieblad staat de preventie centraal, om zo goed mogelijk te voorkomen dat mensen een legionellabesmetting (Legionellose) oplopen. Het kan echter toch gebeuren dat één of meerdere personen besmet worden. Zodra dit gesignaleerd wordt, komt de GGD op grond van de Infectieziektenwet in actie om de bron van de besmetting op te sporen en te zorgen dat die bron geen nieuwe ziektegevallen meer veroorzaakt.

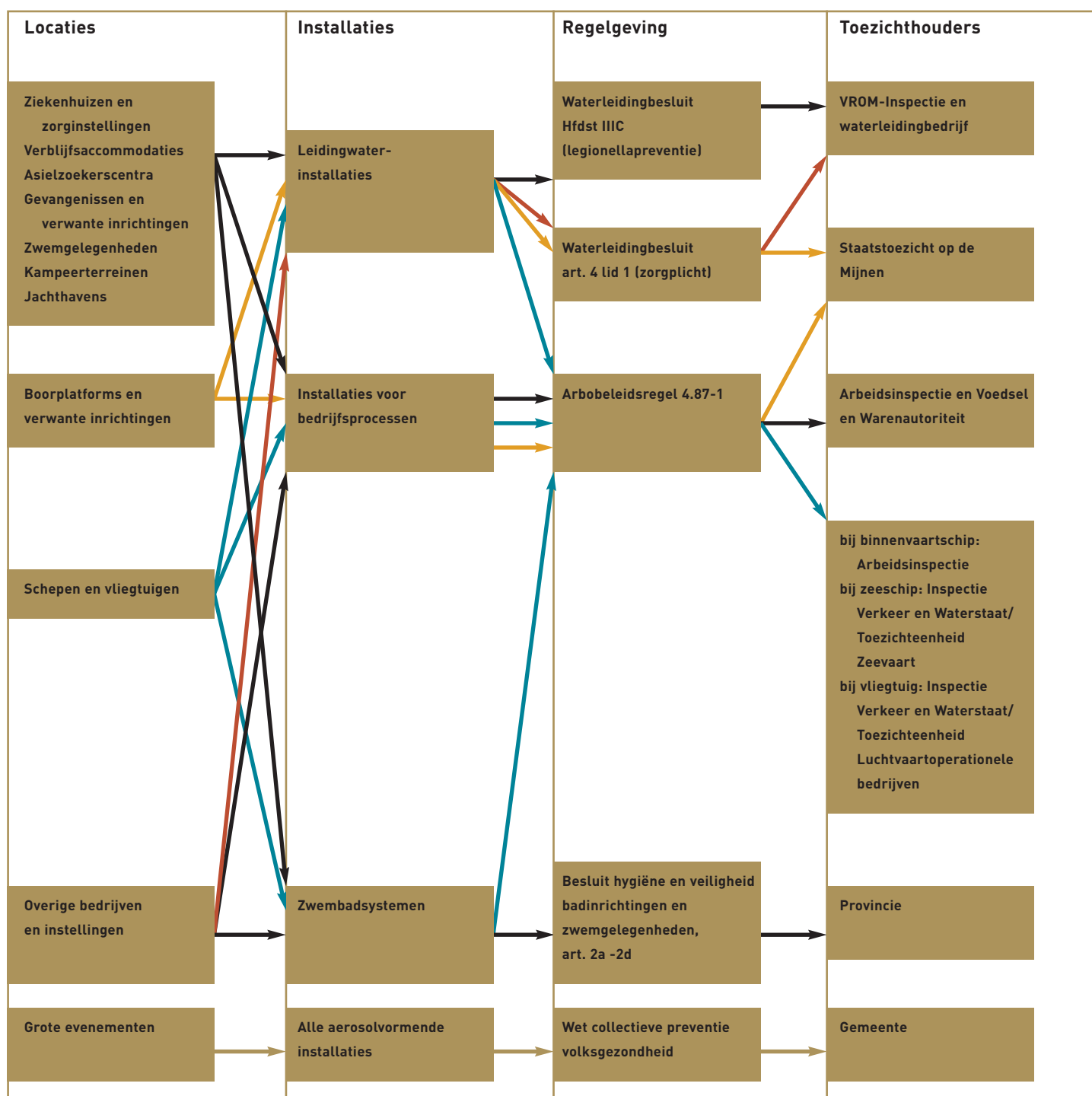
Meer informatie:

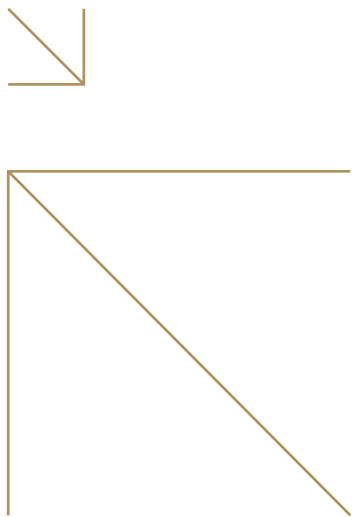
- Tekst van de Infectieziektenwet: www.wetten.nl
- Draaiboek Legionella - Melding van Legionellabacteriën in water: www.infectieziekten.info
- Protocol Legionellose: www.infectieziekten.info
- GGD Nederland: www.ggd.nl
- Ondersteuning voor GGD'en bij bronopsporing: project Bronopsporings Eenheid Legionella-pneumonie (BEL-project), www.belproject.nl

vervolgens de pijl met dezelfde kleur volgen, en u komt uit bij de juiste regelgeving en toezichthouder.

Na het schema vindt u over elke locatie, installatie, soort regelgeving en toezichthouder een aparte toelichting.

Locaties

Ziekenhuizen en zorginstellingen

Hieronder vallen alle soorten ziekenhuizen en AWBZ-instellingen waar zorg wordt verleend. Het betreft onder andere algemene en categorale ziekenhuizen, revalidatie-inrichtingen, sanatoria, verpleeg- en verzorgingshuizen, dagverblijven en gezinsvervangende tehuizen voor gehandicapten en kleinschalige woonvoorzieningen met een zorgfunctie.

Verblijfsaccommodaties

Gebouwen met een 'logiesfunctie' heten deze locaties volgens de wet. Dit zijn plekken waar mensen tijdelijk overnachten, al dan niet om recreatieve redenen: hotels, motels, pensions, kampeerboerderijen, groepsaccommodaties, bungalowparken en conferentieoorden. Woningen waarvan de eigenaar één of meer kamers verhuurt vallen er niet onder. Uitzonderd zijn ook zomerhuisjes en bungalows die door particulieren worden verhuurd.

Asielzoekerscentra

Hier gaat het louter om de opvangcentra die door het COA (Centraal Orgaan opvang asielzoekers) zijn aangewezen. Erbuiten vallen dus de woningen, hotels of pensions waarin asielzoekers worden opgevangen (die vallen onder de categorie hierboven). Tijdelijke noodvoorzieningen en vertreklocaties worden ook niet gezien als opvanglocaties.

Gevangenis en verwante inrichtingen

Het gaat hier om gebouwen met 'celfunctie', ofwel dwangverblijven: penitentiaire inrichtingen, inrichtingen voor justitiële bescherming, TBS-inrichtingen, inrichtingen voor de insluiting van drugskoeriers en cellen bij de politie of Koninklijke Marechaussee.

Zwemgelegenheden

Dit betreft zwemgelegenheden met een bad van minstens 2 m² oppervlakte, of oppervlaktewater dat bestemd is om te zwemmen. Ook de bij de zwemgelegenheid horende gebouwen en voorzieningen (douches) vallen eronder, evenals whirlpools. Zwembadjes bij mensen in de tuin vallen er niet onder.

Kampeerterreinen

Volgens de wet zijn dit plaatsen waar gelegenheid is voor het plaatsen van tenten, caravans, kampeerauto's of andere voertuigen waarin men de nacht kan doorbrengen.

Jachthavens

Hier gaat het om havens, met bijbehorende grond, voor pleziervaartuigen.

Boorplatforms en verwante inrichtingen

Wettelijk heten dit 'mijnbouwinstallaties'. Dit zijn op grond van de Mijnbouwwet aangewezen werken, waarmee bijvoorbeeld olie en gas wordt gewonnen en die zich bevinden boven de zee, binnenwateren of op het land.

Schepen en vliegtuigen

Schepen zijn zowel binnenvaartschepen als zeeschepen.

Overige bedrijven en instellingen

Hieronder vallen alle locaties die niet onder één van de bovengenoemde locaties vallen.

Grote evenementen

Grote evenementen kunnen bijvoorbeeld popconcerten of Jamborees van de Scouting zijn, waarvoor een gemeentelijke vergunning in verband met de volksgezondheid is vereist. Er hoeft geen sprake te zijn van overnachting.

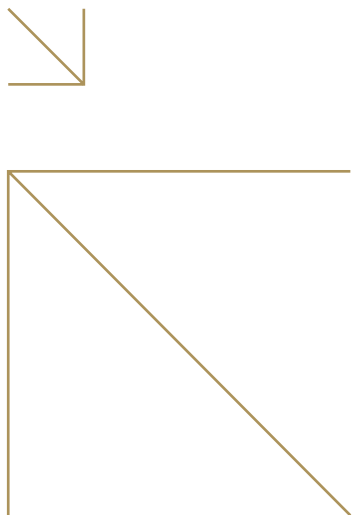
Installaties

Leidingwaterinstallaties

Leidingwater is bestemd om te drinken, om mee te koken, te douchen of af te wassen. Niet alleen in woningen maar ook in bedrijven.

Installaties voor bedrijfsprocessen

Dit zijn zeer uiteenlopende installaties, die gebruikt worden in of door bedrijven. Bijvoorbeeld: koeltorens, installaties voor luchtbevochtiging, brandblusinstallaties, nooddouches, oogdouches, spoel- en wasmachines, beregeningsinstallaties, gaswasinstallaties, klimaatbeheersingsruimtes, rioolwaterzuiveringsinstallaties, afvalwaterzuiveringsinstallaties, fonteinen, autowasinstallaties en watersystemen bij tandartsen.

Zwembadsystemen

Wanneer er minimaal één bad aanwezig is met een oppervlakte van minstens 2m² en een diepte van meer dan 50 centimeter, dan gelden voor dit zwembad specifieke preventievoorschriften.

Alle aërosolvormende installaties

Hier gaat het om alle watervoerende installaties die op een grootschalig evenement aërosolen produceren, bijvoorbeeld: douches, luchtbevochtiging, whirlpools en fonteinen.

Regelgeving

Waterleidingbesluit hoofdstuk IIIC (legionellapreventie)

Hoofdstuk IIIC van het Waterleidingbesluit bepaalt dat de eigenaren/beheerders van sommige leidingwaterinstallaties een risicoanalyse voor legionellabesmetting moeten uitvoeren. Bij de vorming van aërosolen moeten ze een beheersplan opstellen en uitvoeren, een logboek bijhouden en periodiek het water analyseren op legionellabacteriën. *Deze regelgeving is van toepassing op de eerste zeven locaties uit het stroomschema.*

Meer informatie:

- Tekst van de Waterleidingwet en het Waterleidingbesluit: www.wetten.nl
- Hoofdstuk IIIC Waterleidingbesluit inclusief toelichting (Staatsblad 2004, 576), op www.vrom.nl en www.overheid.nl
- Informatieblad "Legionellapreventie in leidingwater; Hoofdstuk IIIC van het Waterleidingbesluit": www.vrom.nl
- Antwoorden op vragen bij de uitvoering van Hoofdstuk IIIC Waterleidingbesluit: www.legionellavraagbaak.nl
- Handleiding Legionellapreventie in leidingwater, ISSO-publicatie 55.1, te bestellen via www.isso.nl

Waterleidingbesluit art. 4 lid 1 (zorgplicht)

Dit besluit formuleert in algemene termen de plicht om te zorgen voor deugdelijk leidingwater. Hij is van toepassing op *boorplatforms en verwante inrichtingen* en de categorie *Overige bedrijven en instellingen*.

Meer informatie:

- Tekst van de Waterleidingwet en het Waterleidingbesluit: www.wetten.nl
- Handleiding zorgplicht legionellapreventie collectieve leidingwaterinstallaties, ISSO-publicatie 55.2, te bestellen via www.isso.nl

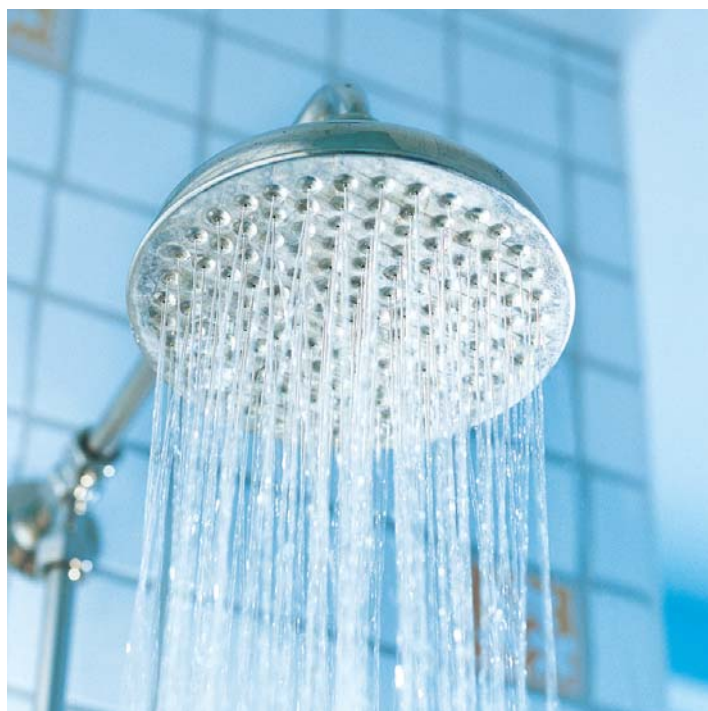
Arbobeleidsregel 4.87-1

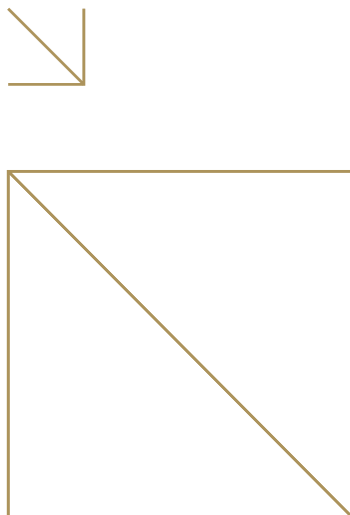
Waterinstallaties die gebruikt worden in bedrijfsprocessen vallen niet onder de Waterleidingwet, maar onder de Arbeidsomstandighedenwet ofwel Arbowet. De Arbowet verplicht tot 'doeltreffende maatregelen tegen blootstelling aan legionellabacteriën' (Arbobeleidsregel 4.87-1).

Bij de risico-inventarisatie en -evaluatie moet de werkgever onder meer letten op specifieke risicofactoren, zoals stilstaand water, temperatuur en materiaalkeuze. Zonodig moet hij of zij een beheersplan opstellen, met daarin de beheersmaatregelen en beschrijvingen van onderhoudswerkzaamheden, aanpassingen in de installatie, uitkomsten van controles en bijzonderheden over de werking van de installatie. Een gecertificeerde Arbodienst moet het beheersplan toetsen; ook moet het plan altijd bij de installatie aanwezig zijn. In Arbo-Informatieblad AI-32 is praktijkgerichte informatie opgenomen die van nut kan zijn bij de uitvoering van Arbobeleidsregel 4.87-1.

Meer informatie:

- Tekst van Arbeidsomstandighedenwet en Arbeidsomstandighedenbesluit: www.wetten.nl en www.arbo.nl

- Tekst van Arbo-beleidsregel 4.87-1 over maatregelen tegen legionellabacteriën (Staatscourant 2003, 179 pag. 20): www.arbo.nl en www.overheid.nl
- informatie over Legionellose: Arbo-Informatieblad 'Biologische agentia' (AI-9): te bestellen via www.sdu.nl
- informatie over de uitvoering van Arbobeleidsregel 4.87-1: Arbo-Informatieblad 'Legionella' (AI-32): te bestellen via www.sdu.nl.

Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, art. 2a-2d

Dit besluit geeft voorschriften om legionella in (zwem)badwater te voorkomen. Zo moet de eigenaar/beheerder van een zwembad of bubbelbad (oppervlakte van 2m² of meer en dieper dan 50 cm) het zwembad voldoende desinfecteren, een risicoanalyse uitvoeren en zonodig een beheersplan opstellen. Indien het bad kleiner of ondieper is dan hiervoor vermeld, maar deel uitmaakt van een inrichting met een bad dat wél aan het minimum-formaat voldoet, gelden deze eisen ook voor het kleinere bad.

Meer informatie:

- Tekst van de Wet en het Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, inclusief toelichting en praktische uitleg: www.infomil.nl
- Tekst van Modelplan voor legionellapreventie in zwembad: www.vrom.nl
- Informatieblad over het Modelplan: www.vrom.nl

Wet collectieve preventie volksgezondheid

Volgens deze wet moeten de gemeenten rond grote evenementen de collectieve preventie bevorderen. Met het oog op legionella moeten zij in het kader van de vergunningverlening nagaan of er bij een groot evenement een verhoogd risico is op de verspreiding. De GGD'en die hierbij een adviserende rol hebben, hanteren daarbij het Risicoprofiel Grote Evenementen.

Meer informatie:

- Tekst van Wet collectieve preventie volksgezondheid: www.wetten.nl
- Tekst van Handhavingsplan Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid: www.ggd.nl
- Tekst van Risicoprofiel Grote Evenementen: www.infectieziekten.nl

Toezichthouders

VROM-inspectie en waterleidingbedrijf

Is de leidingwaterinstallatie aangesloten op het net van een waterleidingbedrijf, dan houdt de *VROM-Inspectie* samen met het *waterleidingbedrijf* toezicht op de legionellapreventie. De waterleidingbedrijven voeren ter plekke controles uit; waar nodig schakelen ze de VROM-Inspectie in voor de handhaving. Zijn de installaties niet aangesloten op het net van een waterleidingbedrijf, dan houdt de VROM-Inspectie zelfstandig toezicht.

Meer informatie:

- Informatieblad "Controle en toezicht op kwaliteit en beheer van collectieve leidingwaterinstallaties": www.vrom.nl
- Inspectierichtlijn 2005 (met afspraken tussen VROM-inspectie en waterleidingbedrijven over de uitvoering van de controletaak): www.vrom.nl.
- Adresgegevens en andere informatie over de regionale VROM-Inspecties: www.vrom.nl
- Adresgegevens en andere informatie over de waterleidingbedrijven: www.vewin.nl

Afstemming tussen toezichthoudende instanties

Omdat er verschillende wettelijke kaders en meerdere toezichthoudende instanties zijn, is afstemming bij de uitvoering van het toezicht van belang. Als een toezichthouder zelf niet kan optreden tegen een riskante situatie, zal hij direct de bevoegde toezichthouder waarschuwen. Verder stemmen de toezichthouders hun geplande handhavingsacties zoveel mogelijk van tevoren af met hun collega's en koppelen ze de resultaten terug. Tot slot is er twee keer per jaar afstemmingsoverleg in het Interdepartementaal Legionella Platform.

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, wonen, milieu en rijksgebouwen. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.

Nederland is klein. Denk groot.

Staatstoezicht op de Mijnen

Het *Staatstoezicht op de Mijnen* houdt hier toezicht op de plicht van de eigenaar van een boorplatform om te zorgen voor deugdelijk drinkwater. Dit Staatstoezicht houdt óók toezicht op de naleving van de *Arbeidsomstandighedenwet* (zie 'Installaties voor bedrijfsprocessen') op boorplatforms. Zo moeten werkgevers in het verplichte Veiligheids- en Gezondheidsdocument (V&G document) beheersmaatregelen tegen legionella opnemen. Het Staatstoezicht toetst de ingediende V&G documenten en ziet toe op uitvoering van de beheersmaatregelen. Dit doet zij via inspecties en na klachten, ongevallen of voorvallen.

Meer informatie:

- Staatstoezicht op de Mijnen: www.sodm.nl

Arbeidsinspectie en Voedsel en Warenautoriteit

De *Arbeidsinspectie* ziet erop toe dat de risico-inventarisatie en -evaluatie en het aanwezige beheersplan voor bedrijfswater (ook op binnenvaartschepen) deugen. De getroffen voorzieningen moeten het besmettingsrisico zoveel mogelijk uitsluiten. Tenslotte moeten de werknemers weten bij welke werkzaamheden ze met legionella in aanraking kunnen komen en wat de risico's daarvan zijn.

Loopt het publiek door water in bedrijfsprocessen een veel hoger risico dan de werknemers, dan ziet de *Voedsel en Waren Autoriteit (VWA)* toe op de naleving van de Arbobeleidsregel. In de praktijk zal het vooral gaan om horeca, tuincentra, sanitairzaken en diverse speciaalzaken, waaronder camping- en auto-shops.

Meer informatie:

- Arbeidsinspectie: www.arbeidsinspectie.nl
- Voedsel en Waren Autoriteit: www.vwa.nl

Inspectie Verkeer en Waterstaat

Het toezicht op zeeschepen wordt uitgeoefend door de Inspectie Verkeer en Waterstaat, Toezichteenheid Zeevaart. Het toezicht op de luchtvaart (waar het risico op legionellabesmetting overigens verwaarloosbaar klein wordt geacht) wordt uitgeoefend door de Inspectie Verkeer en Waterstaat, Toezichteenheid Luchtvaartoperationele bedrijven.

Meer informatie:

- Inspectie Verkeer en Waterstaat: www.ivw.nl

Provincie

De Provincie houdt toezicht op de hygiëne en veiligheid van zwembadwater.

Meer informatie:

- Site met links naar alle provincies: www.provincies.nl

Gemeente

Gemeenten gaan na welke grote evenementen een verhoogd risico op verspreiding van legionellabacteriën geven, en zij stellen maatregelen voor om die risico's te beperken. De *Inspectie voor de Gezondheidszorg* ziet erop toe dat de gemeenten hun taken goed uitvoeren. De Inspectie betreft dit onderdeel bij het algemeen toezicht op de GGD'en.

Meer informatie:

- Adresgegevens van alle Nederlandse gemeenten: www.sdu.nl
- Inspectie voor de Gezondheidszorg: www.igz.nl

De tekst van dit Informatieblad is gebaseerd op de notitie Toezichtstructuur legionellapreventie, die bij brief van 29 maart 2005 door de Minister van VROM is aangeboden aan de Tweede Kamer.

Meer informatie:

- Tekst van brief en notitie (Tweede Kamer 2004-2005, 28499, nr. 2, met bijlage): <http://parlando.sdu.nl> en op www.vrom.nl
- Meer informatie over het beleid en de wet- en regelgeving van het ministerie van VROM kunt u vinden op www.vrom.nl

Dit informatieblad kunt u downloaden via www.vrom.nl of www.postbus51.nl